

Meerwaarde van duurzaam toegankelijke gegevens

Handreiking Duurzame toegankelijkheid van gegevens

<blok> Hoe verhoudt deze module zich tot het DUTO-raamwerk?

Binnen het DUTO-raamwerk wordt in [de waarde van de duurzame toegankelijkheid](#) het belang van duurzaam toegankelijke overheidsinformatie (DUTO) toegelicht. De perspectieven die daar benoemt worden gelden voor overheidsinformatie. En dus ook voor gegevens. Om te benadrukken hoe duurzame toegankelijkheid van gegevens leidt tot meer waarde uit die gegevens is deze module opgezet.

<blok> Waarom duurzaam toegankelijke gegevens?

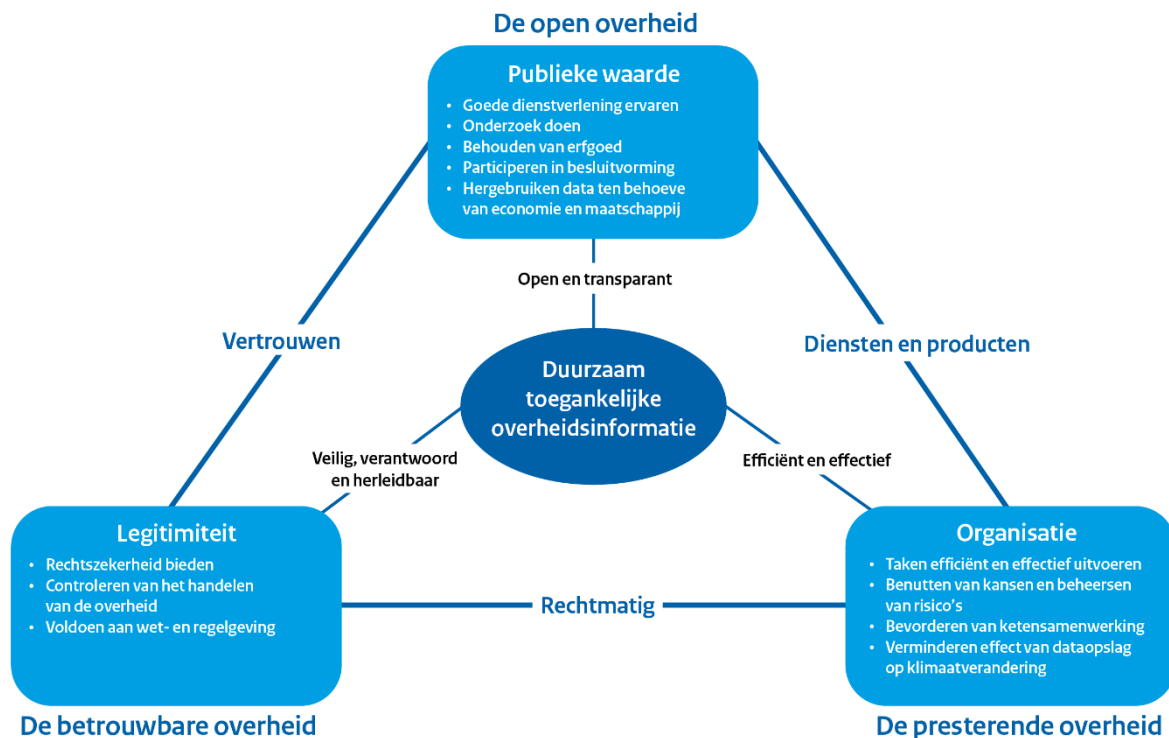
Gegevens zijn essentieel voor het goed functioneren van de overheid. Gegevens zijn de bouwstenen die de informatie (betekenisvolle gegevens) vormen voor de sturing en uitvoering van overheidsorganisaties [[GEMMA](#)]. Om de gegevens op die manier te gebruiken moeten die gegevens onder andere duurzaam toegankelijk zijn. Want hoe kunnen gegevens bouwstenen zijn voor de sturing en uitvoering als ze onvindbaar, niet beschikbaar, onleesbaar, onbetrouwbaar, niet te interpreteren en niet toekomstbestendig zijn? Daarin zit de meerwaarde van de duurzame toegankelijkheid van gegevens.

Duurzaam toegankelijke gegevens zijn van belang om organisatiedoelen en -ambities te behalen. Het belang van duurzame toegankelijkheid bekijken we vanuit drie invalshoeken:

1. Publieke waarde: wat we als samenleving waardevol vinden en hoe de overheid daaraan bijdraagt. Bijvoorbeeld vanuit de interbestuurlijke datastrategie ([IBDS](#)) wordt gesproken over hoe datagebruik kan ondersteunen bij het oplossen van maatschappelijke opgaven.
2. Organisatie: hoe de overheid effectief en efficiënt kan handelen. Vanuit de optiek van datagedreven werken kun je effectiviteit van werkprocessen binnen je organisatie ondersteunen.
3. Legitimiteit: dat het handelen van de overheid voldoet aan wet- en regelgeving. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan het voldoen aan de privacywet-en regelgeving (AVG) of aan het kunnen reconstrueren van besluiten van de overheid.

[In module 1 van het DUTO-raamwerk](#) wordt de vraag beantwoord waarom het belangrijk en waardevol is om overheidsinformatie (o.a. gegevens) duurzaam toegankelijk te maken en te houden.

De drie perspectieven worden in die module als volgt weergegeven:

Zoals eerder aangegeven geldt het bovenstaande plaatje dus ook voor gegevens. Hieronder geven we nog een voorbeeld per perspectief hoe duurzame toegankelijkheid van gegevens zorgt voor meer waarde uit gegevens:

Kernwaarde	Toelichting
Publieke waarde (de open overheid)	Als overheidsorganisatie wil je ervoor zorgen dat de dienstverlening op orde is. Duurzame toegankelijke overheidsinformatie is daarvoor essentieel. Burgers en andere doelgroepen weten welke dienst je levert, welke rol zij daarin hebben, hoe ze gebruik kunnen maken van de dienst en hoe de uitvoering ervan verloopt. En dan moeten de gegevens ook leesbaar en te interpreteren zijn door mens en machine; moeten de gegevens vindbaar en betrouwbaar zijn.
Legitimiteit (de betrouwbare overheid)	Wanneer een organisatie nieuw beleid opstelt op basis van analyses en prognoses, moet daar verantwoording over worden afgelegd. Daarbij is het van belang om te kunnen volgen hoe de gegevens zijn gebruikt, hoe die tot stand zijn gekomen en welke kwaliteitseisen voor deze gegevens gelden. Dit geldt uiteraard ook voor de uitvoering zelf. Gegevens kunnen immers van invloed zijn op besluitvorming. Daarbij is het van belang om te kunnen volgen hoe de gegevens die zijn gebruikt tot stand zijn gekomen en welke kwaliteitseisen voor deze gegevens gelden.

Kernwaarde	Toelichting
Organisatie (de presterende overheid)	Als overheidsorganisatie wil je efficiënt producten en diensten leveren. Duurzame toegankelijke gegevens zijn een grondstof om overheidstaken optimaal uit te kunnen voeren. Waar nodig moet een organisatie ze kunnen delen met ketenpartners of andere belanghebbenden. Gegevens maken ook inzichtelijk waar risico's en kansen liggen. Op basis van analyse van gegevens kan goede beleidsvorming worden ondersteund.

<blok> Duurzame toegankelijkheid en gegevensmanagement

Gegevensmanagement wordt volgens de NORA als volgt gedefinieerd: het integraal en beheerst verwerken van gegevens in een organisatie op strategisch, tactisch en operationeel niveau met als doel de gewenste kwaliteit en beschikbaarheid te realiseren. De nadruk ligt dus op de kwaliteit en het beschikbaar stellen van gegevens. En daar ligt een duidelijk verband met duurzame toegankelijkheid. Vanuit duurzame toegankelijkheid worden ook eisen aan gegevens gesteld. Dat de gegevens beschikbaar, vindbaar, leesbaar, interpreteerbaar, betrouwbaar en toekomstbestendig zijn. Gegevensmanagement gaat dus ook over de duurzame toegankelijkheid van gegevens.

Duurzame toegankelijkheid moet daarom een plaats krijgen binnen gegevensmanagement. Naast informatiebeveiliging en privacy, waar in de praktijk wel vaak rekening mee wordt gehouden. Dat betekent dus ook dat er expertise nodig is over duurzame toegankelijkheid binnen gegevensmanagement. Binnen jouw organisatie kan het team met expertise voor duurzame toegankelijkheid verschillende namen hebben:

- Informatiehuishouding
- Informatiebeheer
- Informatiemanagement
- Recordmanagement

Toepassing bij gemeente Rotterdam

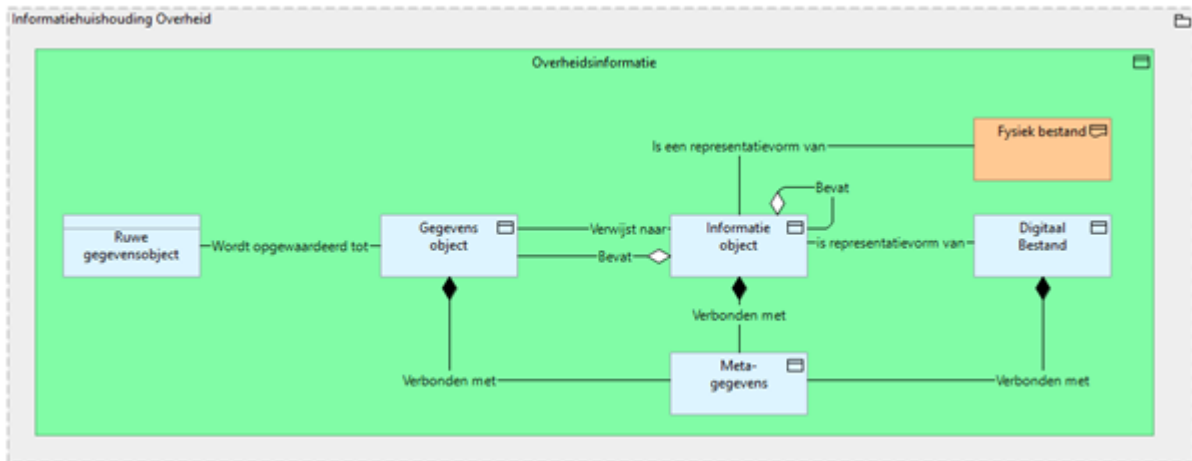
Een goed voorbeeld hoe duurzame toegankelijkheid te organiseren binnen gegevensmanagement is de interdisciplinaire werkwijze van de gemeente Rotterdam. Zij hebben een data usage board ingericht. Deze bestaat uit verschillende disciplines zoals privacy, informatiebeveiliging en informatiebeheer. Hiermee wordt voor het gebruik van data binnen de gemeente verschillende aspecten geborgd. Niet alleen per aspect, maar integraal.

Hierbij wordt een gemeenschappelijk advies opgesteld bij het opstellen van [gegevensleveringsovereenkomsten](#). In deze overeenkomsten worden afspraken gemaakt tussen de afnemer en leverancier van gegevens. Informatiebeheer levert daarin bijvoorbeeld informatie over bewaartermijnen van gegevens aan. Zodat de gegevens ook conform de selectielijst worden vernietigd. Daarmee wordt inzichtelijk hoe lang welke gegevens die wie worden gebruikt. En daarmee kan duurzame toegankelijkheid een bijdrage leveren aan het inzichtelijk maken van het gebruik van gegevens binnen en buiten de organisatie.

- Gemeente Rotterdam heeft over bovenstaande een presentatie gegeven op een KIA-evenement. In het [verslag](#) staat meer informatie en de presentatie.

<subpagina> De eenheid van overheidsinformatie en gegevens

De meerwaarde van duurzame toegankelijkheid van gegevens zit niet alleen in de gegevens zelf. De duurzame toegankelijkheid van gegevens werkt ook verder door, namelijk in de duurzame toegankelijkheid van informatieobjecten. Dit wordt onder andere aangetoond in onderstaande plaat.

Het figuur toont een eenheid van gegevens en informatie. Wanneer gegevens betekenisvol worden gerelateerd, vormen zij informatie. De duurzame toegankelijkheid van gegevens en de duurzame toegankelijkheid van informatie zijn dus niet los van elkaar te zien. Wanneer gegevens niet duurzaam toegankelijk zijn, is de gevormde informatie niet goed interpreteerbaar. En als gegevens niet beschikbaar zijn, kunnen deze geen informatie vormen. Vandaar dat de duurzame toegankelijkheid van gegevens niet alleen van meerwaarde is voor de gegevens zelf, maar meer nog voor de overheidsinformatie waar zij deel van zijn.

Uitdagingen op het gebied van duurzame toegankelijkheid moeten dus integraal vanuit gegevens en informatie worden opgepakt. Dit zie je onder andere terug op een thema als hergebruik. Want hoe kun je hergebruik faciliteren als de gegevens onvindbaar zijn? Of als bij vastlegging niet duidelijk wordt gemaakt hoe ze geïnterpreteerd dienen te worden? Daarbij, om te kunnen voldoen aan de Europese *Data Governance Act* moet duurzame toegankelijkheid zijn ingericht.

Het [Overheidsinformatiemodel](#) geeft meer informatie over de precieze modelering van de relaties tussen de entiteiten in het model.

<subpagina> Risico's en kansen van duurzaam toegankelijke gegevens

Duurzame toegankelijkheid van gegevens biedt overheidsorganisaties voordelen en beperkt risico's. Hieronder staat een niet uitputtend lijst met risico's en kansen van duurzame toegankelijkheid. Deze kunnen worden gebruikt als voorbeeld. Daarnaast kunnen ze worden gebruikt om te vertalen naar de eigen organisatie. Met als doel om beslissers in de organisatie te overtuigen van de meerwaarde van duurzame toegankelijkheid.

Risico's wanneer gegevens niet duurzaam toegankelijk zijn	Gevolgen
Gegevens zijn moeilijk te vinden (vindbaar).	Een Woo-verzoek kost extra tijd en inspanning wanneer gegevens niet of moeilijk vindbaar zijn. Het op tijd behandelen van een Woo-verzoek is daarmee in het geding. Dit kan leiden tot imagoschade en kan ook leiden tot een last onder dwangsom.

<p>Gegevens zijn <i>niet</i> interpreteerbaar.</p>	<p>Het is onduidelijk welke gegevens zijn gebruikt als basis om besluiten te kunnen nemen. De betrouwbaarheid van besluiten van de organisatie zijn daarmee in het geding. Hoe kun je verantwoordelijk dat besluitvorming volgens de geldende wet- en regelgeving en kaders heeft plaatsgevonden?</p>
<p>Gegevens worden <i>niet</i> tijdig vernietigd, de wettelijke bewaartermijn uit de vastgestelde selectielijst wordt overschreden.</p>	<p>Het niet (tijdig) vernietigen van (persoons) gegevens heeft een aantal gevolgen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De rechtszekerheid wordt niet geborgd. Denk hierbij niet alleen aan de Archiefwet, maar ook aan de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Bijvoorbeeld wanneer er geen tijdige vernietiging van (bijzondere)persoonsgegevens plaatsvindt, kan dit vervelende gevolgen hebben voor burgers en overheidsorganisaties wanneer er een datalek plaatsvindt. • Taakuitoefening; het gebruiken van gegevens die al vernietigd hadden moeten zijn, kan ertoe leiden dat het maken van beleid op verkeerde veronderstellingen is gestoeld.
<p>Gegevens worden niet binnen de juiste context vernietigd.</p>	<p>Als gegevens in meerdere contexten worden gebruikt, kunnen verschillende bewaartermijnen van toepassing zijn. Ongecontroleerde vernietiging in één context kan leiden tot vroegtijdig gegevensverlies in een ander.</p>

Kansen duurzaam toegankelijke gegevens	Gevolgen
<p>Gegevens zijn beschikbaar voor hergebruik.</p>	<p>De publieke dienstverlening wordt bevorderd doordat onderzoekers gebruik kunnen maken van onderzoeksgegevens en bedrijven het economisch potentieel kunnen benutten van gegevenssets. Gegevens zijn daarmee van publieke (meer)waarde.</p>
<p>Gegevens zijn door metagegevensbeheer interpreteerbaar.</p>	<p>Dit stelt burgers in staat om de totstandkoming van een besluit te reconstrueren. Ook overheidsorganisaties kunnen de totstandkoming van besluit of beleid beter verantwoorden.</p>
<p>Informatiesystemen zijn ingericht met dataminimalisatie als uitgangspunt.</p>	<p>Door vooraf na te denken over welke (persoons) gegevens nodig zijn om als overheidsorganisatie effectief en efficiënte dienstverlening te verlenen, voorkom je het onnodig beheren van (persoons) gegevens. En loop je minder risico dat je mogelijk gevoelige gegevens abusievelijk ter beschikking stelt.</p>
<p>Gegevens zijn op tijd en conform de wettelijke bewaartermijnen uit de selectielijst vernietigd.</p>	<p>Gegevens worden niet langer dan nodig beheerd. Dit leidt tot minder kosten voor de opslag van gegevens. Vernietiging leidt</p>

	tot verminderde effect van opslag en transmissie van gegevens op het klimaat.
Wanneer gegevens betrouwbaar zijn levert dit een wezenlijke bijdrage aan kwaliteit van deze gegevens.	Het kunnen garanderen van gegevenskwaliteit draagt er toe bij dat je als overheidsorganisatie zorgvuldig kunt handelen en daarover verantwoording kunt afleggen. Als overheidsorganisatie kun je bijvoorbeeld uitleg geven over dat je audits hebt uitgevoerd op de betrouwbaarheid van gegevens. Dat de gegevens zijn wat ze beweren te zijn. Dat er bijvoorbeeld niets onbedoeld of onrechtmatig is gewijzigd of verwijderd en hoe je dit hebt georganiseerd.

CONCEPT